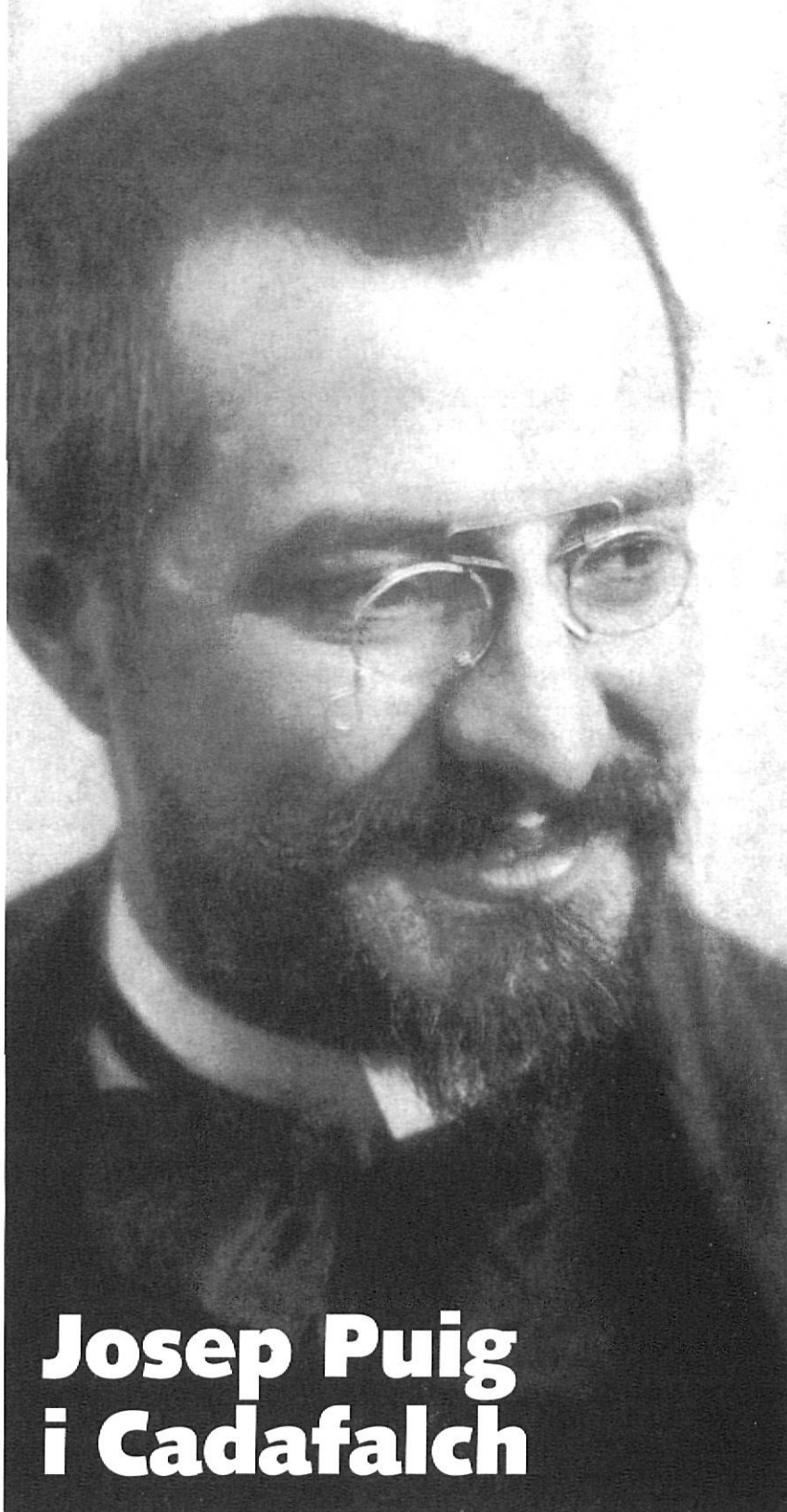

Patrimoni

**Josep Puig
i Cadafalch**

Puig i Cadafalch en el catàleg de l'exposició de la Fundació La Caixa i Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, l'any 1989.

.....

Aquest 2001 ha estat declarat l'any Puig i Cadafalch en honor de l'arquitecte modernista, polític i historiador de l'art. La iniciativa ha estat promoguda conjuntament pels ajuntaments de Barcelona, Mataró i Argentona, i s'hi han adherit moltes localitats del país on el record de l'arquitecte resta viu en la memòria de tots.

L'homenatge ha posat d'actualitat un personatge que mai ha restat a l'ombra. Probablement, junt amb Lluís Domènech i Montaner –de qui fou alumne– i Antoni Gaudí, Josep Puig i Cadafalch és un dels arquitectes més ben identificats tant pels ciutadans d'aquí com pels de més lluny. La seva obra, sobretot la que es qualifica de modernista, ha esdevingut icona mediàtica de gran difusió, i la seva acció sobre el patrimoni ha ajudat a definir uns elements i conjunts que avui coneixem i valorem com de primer ordre a nivell nacional i internacional. Centrant-nos en les nostres comarques, tal com es veurà en els articles que segueixen, hem de recordar les seves intervencions en els Banys Àrabs i el futur passeig Arqueològic de Girona, en els monestirs de Sant Joan de les Abadeses i Santa Maria de Ripoll i en el singular conjunt de la ciutat d'Empúries al municipi de l'Escala.

Josep Puig i Cadafalch i la ciutat de Girona

Rosa M. Gil Tort

NO PENSEM QUE AQUEST SIGUI moment ni lloc per detallar la biografia de l'arquitecte, ni tampoc intentarem glossar la magnitud de la seva activitat professional. La nostra intenció és recordar el seu pas per les nostres comarques, fruit de la seva inquietud pel patrimoni, camp al qual dedicà bona part de la seva vida.

Cal dir, però, que si bé com a bon modernista sempre s'havia sentit fascinat pels elements històrics antics, en especial de l'art gòtic i romànic, el fet que a partir de mitjan anys 20 comencés a pesar més la seva dedicació al patrimoni que no pas la seva creació en obra nova es deu, sobretot, al desencís provocat per les circumstàncies polítiques que es vivien en el si de la dictadura de Primo de Rivera, i com aquestes influïren en una determinada estètica monumentalista i poc nostrada, força diferent de la creació arquitectònica que s'havia desenvolupat fins aleshores a Catalunya a redós de la Mancomunitat. Aquesta decepció fou un dels desencadenants que l'emprenedor i entusiasta Puig i Cadafalch, com tants altres intel·lectuals de l'època, girés els ulls vers el passat, tot idealitzant-lo com a veritable bressol de

Catalunya i del seu esperit nacional que ara veien amenaçat.

Més endavant, a partir de 1936, la revolució i la guerra van tenir conseqüències nefastes per a la carrera professional de Puig i Cadafalch, que no es lliurà de ser expedientat com a arquitecte, depurat i privat d'exercir la carrera professional, que va veure reduïda a la investigació i l'activitat acadèmica. Aquesta situació el conduí a uns anys d'exili, primer a París i després al Rosselló, on aprofità per estudiar l'art romànic d'aquelles terres.

A partir d'aleshores dedicà la seva vida a l'estudi, la restauració i la conservació del patrimoni historicoartístic català.

Josep Puig i Cadafalch nasqué a Mataró el 1867. El 1883 ingressà a l'Escola Provincial d'Arquitectura de Barcelona. Els anys de formació, de la mà de professors com Lluís Domènech i Montaner i Elies Rogent, desvetllaren en el jove arquitecte les dues constants que havien de definir les coordenades de la seva vida professional. De Domènech aprengué la passió pel modernisme, l'estil emergent de la nova burgesia del moment, i d'Elies Rogent va saber copsar el seu profund coneixement de l'art medieval.

Al mateix temps, al llarg dels seus estudis i de la seva vida professional va relacionar-se amb personatges tan rellevants com el polític Lluís Duran Ventosa, l'escriptor Narcís Verdaguier, el

Puig i Cadafalch en un dibuix de Joaquim Mascaró.

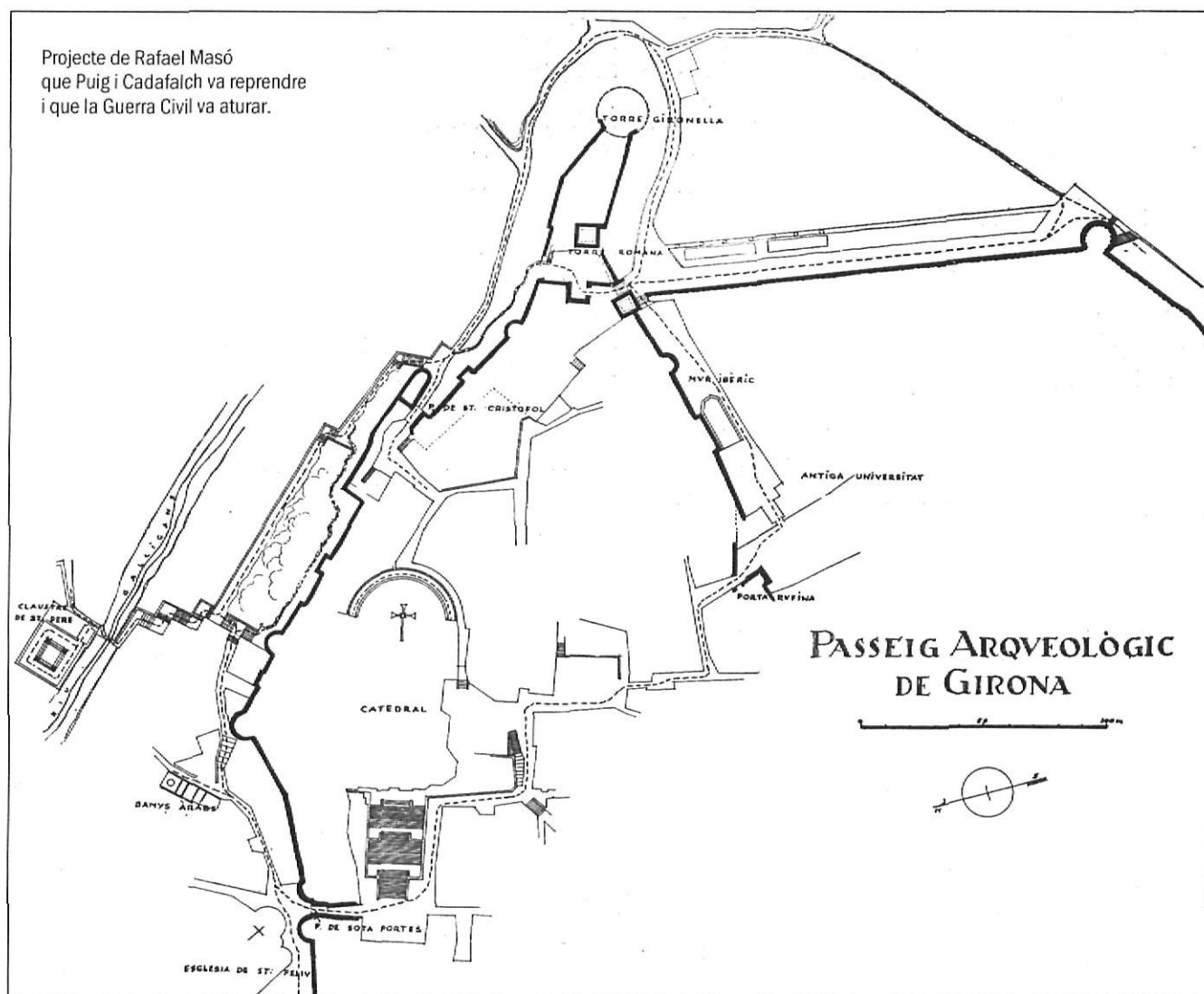

seu gran amic i polític Enric Prat de la Riba, Francesc Cambó, l'escriptor i editor Josep Maria López Picó, el poeta i polític Jaume Bofill i Matas, l'escriptor Josep Carner i el també arquitecte Joan Rubió Bellver, entre d'altres. Molts d'aquests contactes els féu a redós de la seva participació a l'Acadèmia Catalana de la Congregació Mariana, veritable lloc de reunió d'intel·lectuals i bressol del nou corrent cultural que es conegué com el noucentisme.

Altres aspectes a destacar foren la seva condició de cofundador de la Lliga Regionalista, que el portà a presidir la Mancomunitat després d'Enric Prat de la Riba i abans de la seva dissolució per Primo de Rivera, i també la seva regular col·laboració en el diari *La Veu de Catalunya* i a *La Renaixensa*. També exercí el càrrec de regidor de l'Ajuntament de Barcelona, on promogué la creació de la Junta de Museus de la ciutat, fou diputat a Corts per Barcelona i cofundador de l'Institut d'Estudis Catalans.

Puig i Cadafalch a Girona

Totes aquestes claus defineixen un perfil d'arquitecte que es mou entre la política, l'arquitectura d'encàrrec, la restauració i la dinamització cultural. Aquestes constants, en un país tan petit com el nostre, el van portar en més d'una ocasió a venir a Girona i a entrar en contacte amb els cercles culturals de la ciutat, un dels protagonistes dels quals era el jove arquitecte Rafael Masó, amb el qual compartia els mateixos inte-

ressos culturals i professionals i els àmbits de relació, com l'Acadèmia Catalana de la Congregació Mariana, a Barcelona.

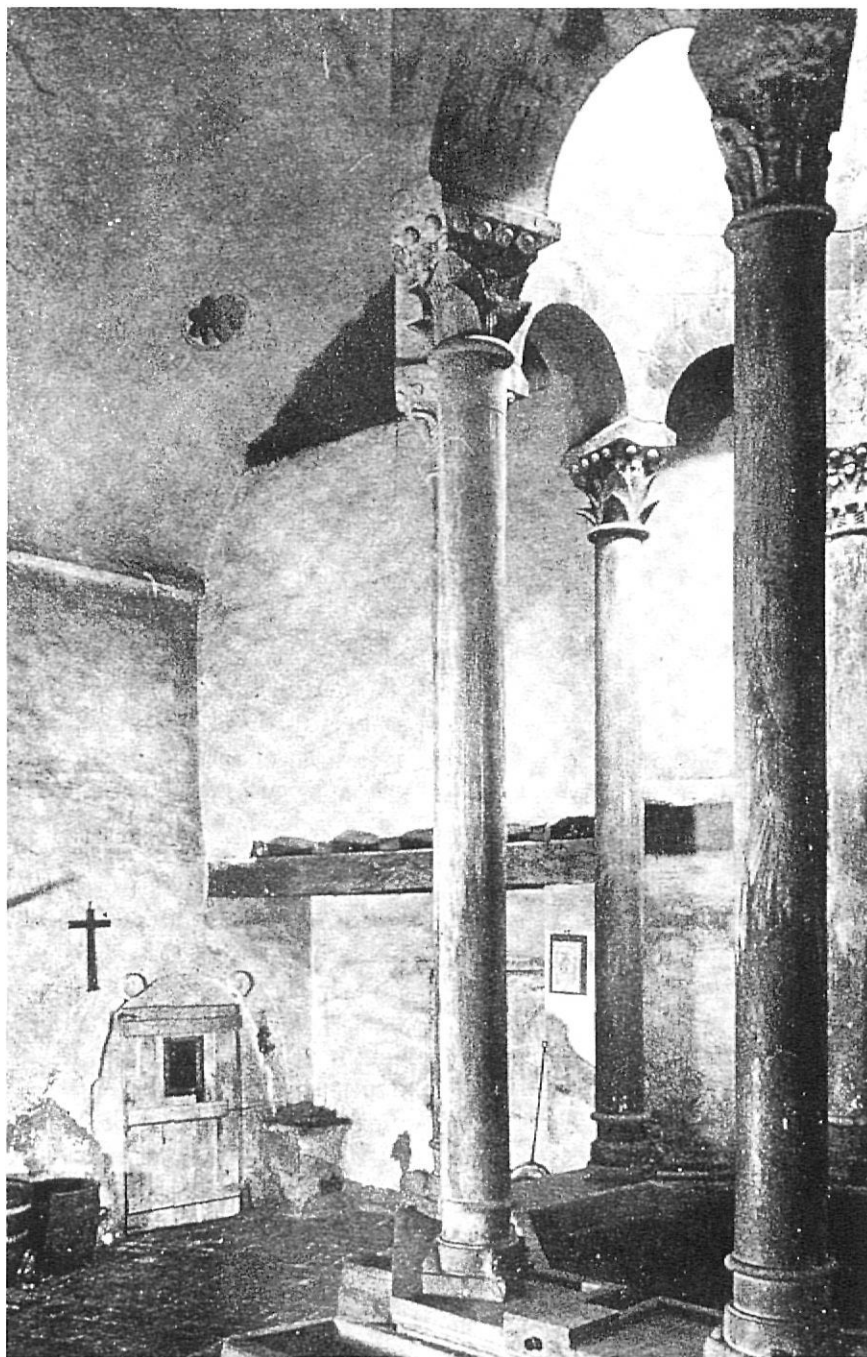
Ja el 1909, en una carta de Rafael Masó a la seva promesa, Esperança Bru, el jove arquitecte gironí descriu els llaços d'amistat que l'unien amb el nucli dels arquitectes que a Barcelona estaven projectant les grans obres del modernisme del moment. D'aquesta manera queda documentada la coneixença existent entre Puig i Cadafalch i Rafael Masó.

Comentant una seva conversa amb Jeroni Martorell, en relació amb el projecte de fàbrica de ceràmica a la Bisbal que Rafael Masó acabà creant amb els germans Corominas amb el nom de La Gabarra, s'expressa en els següents termes:

«I així com ell tots els meus amics arquitectes que m'aprecien i saben la confiança que jo'ls hi puc inspirar per a que l'obra que ells m'encomanin surti una perfecta obra d'art. Axó és el que intentarà a tots i aquella és la base en que jo veig cimentada la prosperitat del negoci. ¿No t'ho sembla a tu també que pot anar magníficament be? Mira! Com en Martorell jo tinc a Barcelona els amics Pericas, Domènec, Rubió, Font i Gumà, Catà, Puig i Cadafalch, Jujol i el mateix Gaudí ja ho crec!». (1)

Posteriorment, l'any 1914, Josep Puig i Cadafalch visità els Banys Àrabs de la ciutat, com a membre d'una comissió de l'Institut d'Estudis Catalans, del qual recordem que fou membre fundador.

Es tractava d'una visita científica(2) que donà com a fruit un

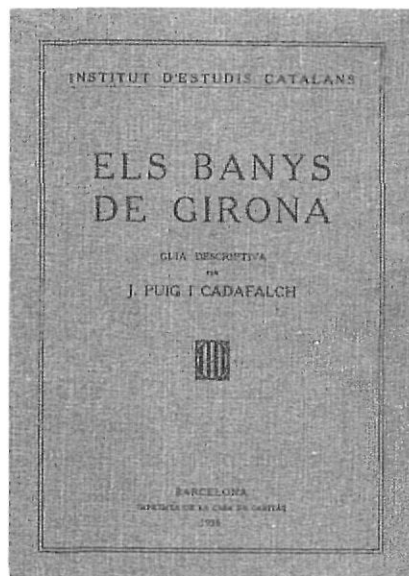

Estat en què es trobaven els Banys Àrabs de Girona abans de la seva restauració.

estudi molt detallat que incidia bàsicament en els aspectes arquitectònics i estilístics i que veié la llum per primera vegada a l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans 1913-14*. Anys més tard, el 1936, aquest mateix text de Puig i Cadafalch fou publicat en format de fullet amb el títol d'*Els Banys de Girona*(3) i traduït al castellà i al francès.

És indubtable que la presa de partit de Puig i Cadafalch en la valoració dels Banys Àrabs com a element singular va contribuir decisivament a la seva declaració de monument i a la seva dignificació i restauració, millores que van produir-se els anys següents als informes favorables de Puig i a les accions de Rafael Masó i altres intel·lectuals de l'època.

Bibliografia

Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes. Demarcació de Girona. Fons Rafael Masó.

Arxiu Històric de Girona. Fons Junta Provincial de Monuments.

BASSEGODA NONELL, Joan. *José Puig i Cadafalch*. Barcelona, Nou Art Thor, 1985. Col. Gent Nostra.

GEIS, Camil. Prevere. «Los que encontré en el camino. Josep Puig i Cadafalch». Girona. *Revista de Girona*, núm. 78, 1977.

MARQUÈS, Jaume; MIRAMBELL, Enric; SAGRERA, Jordi. *Els Banys Àrabs de Girona*. Girona, Consell Comarcal del Gironès, 1994.

PUIG CADAVALCH, Josep. *Els Banys de Girona. Guia descriptiva*. Barcelona, Impremta de la Caritat, 1936.

Puig i Cadafalch, l'arquitectura entre la casa i la ciutat. Catàleg de l'Exposició. Barcelona, Fundació Caixa de Pensions / COAC, 1989.

Sabem que Josep Puig i Cadafalch tornà a visitar Girona amb motiu dels Jocs Florals de 1921. Camil Geis(4) recorda que Puig, aleshores president de la Mancomunitat de Catalunya, va venir a la ciutat en qualitat de «president» dels Jocs Florals que se celebraven cada any a la ciutat des de principi de segle. Probablement en aquella ocasió degué conversar amb Rafael Masó, habitual d'aquest esdeveniment literari i amb el qual ja havia intercanviat correspondència anteriorment, com ho demostren les dues cartes datades del 1916 que s'han conservat(5).

Els dos arquitectes hi parlen sobre qüestions d'organització política en relació amb la promoció de la Mancomunitat a les comarques i amb l'activitat electoral del germà de l'arquitecte, Santiago Masó, que també era diputat de la Lliga Regionalista.

El darrer contacte que tenim documentat de Puig i Cadafalch amb la ciutat de Girona neix de la trista i prematura desaparició precisament de l'arquitecte Rafael Masó.

Aquest darrer havia iniciat un projecte de passeig al voltant de la muralla medieval de Girona, l'actual passeig Arqueològic, que no va poder acabar a causa de la seva mort l'any 1935.

Aleshores, l'Ajuntament de Girona, coneixedor de les afinitats en matèria de monuments que podien unir ambdós arquitectes, encarregà el projecte a Josep Puig i Cadafalch. A la fi el projecte no es va enllestir a causa de la Guerra Civil.(6)

Rosa Maria Gil Tort és arxivera de l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes.

Notes

1. Carta de Rafael Masó a Esperança Bru. 24 de desembre de 1909. Fons particular de Rosa Masó Bru.
2. MARQUÈS, Jaume; MIRAMBELL, Enric; SAGRERA, Jordi. *Els Banys Àrabs de Girona*. Girona, Consell Comarcal del Gironès, 1994, pàg. 16-17.
3. PUIG CADAVALCH, Josep. *Els Banys de Girona. Guia descriptiva*. Barcelona, Impremta de la Caritat, 1936.
4. GEIS, Camil. Prevere. «Los que encontré en el camino. Josep Puig i Cadafalch». Girona. *Revista de Girona*, núm. 78, 1977, pàg. 85.
5. Arxiu del Col·legi d'Arquitectes. Demarcació de Girona. Fons Rafael Masó. R. 1481 i R. 1482.
6. TERMES, Josep. «Pròleg» a *Puig i Cadafalch, l'arquitectura entre la casa i la ciutat*. Catàleg de l'Exposició. Barcelona, Fundació Caixa de Pensions / COAC, 1989.